

Miłosne zatracenie

Starter:

- obraz: Maurycy Gottlieb, Taniec Salome; motyw femme fatale w sztuce; polecenia odwołujące się do wiedzy ucznia;

Rozdział: Salome

- obraz: Maurycy Gottlieb, Taniec Salome; osiem ćwiczeń otwartych dotyczących Salome ukazanej w Ewangelii wg św. Marka oraz obrazu Gozzolego; obraz: Franza von Stucka *Salome*; dwa ćwiczenia związane z obrazem;

Rozdział: *Salome* Jana Kasprowicza

- Jan Kasprowicz "Salome" (fragmenty); informacje o utworze; zestaw ćwiczeń dotyczących analizy i interpretacji wiersza (w tym polecenie porównania utworu Jana Kasprowicza z tekstem biblijnym); ćwiczenie interaktywne;

Rozdział: I wiem, że dłonie krew mi Twoja splami

- fotografia: Julo, Kazimiera Zawistowska; informacje o Kazimierze Zawistowskiej; Kazimiera Zawistowska "Herodiada"; dziewięć ćwiczeń otwartych związanych z interpretacją wiersza; ćwiczenie interaktywne;

Rozdział: *Femme fatale*

- fotografia: Kadr z filmu Dama z Szanghaju (1947) prezentujący Ritę Hayworth; fotografia: Kadr z filmu Zabójcy (1946) z Avą Gardner i Burtem Lancasterem; grafiki Audrey Beardsley; fotografia: Portret Poli Negri; motyw femme fatale w filmach; "*Salome*" Oscara Wilde'a jako reinterpretacja biblijnej historii; siedem ćwiczeń dotyczących femme fatale różnych tekstach kultury (w tym odwołania do filmu Charlesa Bryanta "*Salome*");

Rozdział: Zadaniowo

- pięć ćwiczeń otwartych (w tym polecenie napisania eseju na temat: „Salome – *femme fatale* w twórczości przełomu XIX i XX wieku”); ćwiczenie interaktywne słowa klucz.

Bibliografia:

- Źródło: Kazimiera Zawistowska, *Herodiada*, [w:] *W kręgu Salome i Astarte. Młodopolskie wiersze miłosne*, oprac. Ireneusz Sikora, Wrocław 1993, s. 51.
- Źródło: Jan Kasprowicz, *Salome (fragmenty)*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, Wrocław 1973, s. 167–168.

Miłosne zatracenie

Taniec Salome

Źródło: Maurycy Gottlieb, Benozzo Gozzoli, domena publiczna.

Kobieta fatalna (fr. *femme fatale*) – piękna uwodzicielka, doprowadzająca mężczyzn do zguby, to postać niebywale popularna w literaturze i sztuce przełomu XIX i XX wieku. Twórcy, zafascynowani jej urokiem, często szukali inspiracji w *Biblii*, aby na nowo przedstawić losy kobiet ukazanych w *Piśmie Świętym* – Ewy, Dalili, Judyty czy Salome. To właśnie ta ostatnia stała się niekwestionowaną muzą artystów, którzy pod jej wpływem snuli refleksje nad naturą miłości, zła, ludzkich namiętności i słabości.

Już wiesz

1) Przeczytaj fragment *Ewangelii wg św. Marka* (6,17-29), dotyczący dziejów męczeńskiej śmierci Jana Chrzciciela.

2) Przeczytaj dramat *Oscara Wilde'a* zatytułowany *Salome*.

Salome

Taniec Salome

Źródło: Maurycy Gottlieb, Benozzo Gozzolim, domena publiczna.

Ćwiczenie 1.1

Streść historię, którą przeczytałeś w Ewangelii wg św. Marka.

Ćwiczenie 1.2

Omów, jak przedstawiono Salome, a jak – Jana Chrzciciela.

Ćwiczenie 1.3

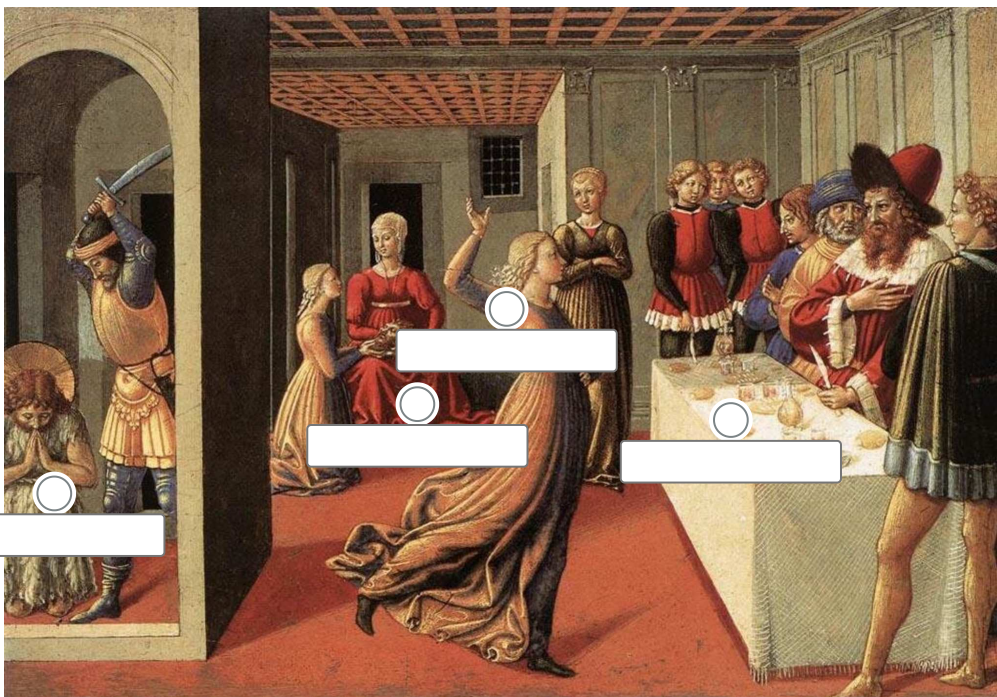
Wyjaśnij, kto jest najważniejszą postacią w tej opowieści. Dlaczego?

Polecenie 1.1

Zapoznaj się z treścią obrazu *Taniec Salome* autorstwa renesansowego malarza [Benozza Gozzolego](#).

Ćwiczenie 2

Umieść na obrazie imiona postaci obecnych na ucztach Heroda Antypasa.

Herodiada

Jan Chrzcziciel

Herod

Salome

Salome

Polecenie 2.1

Określ, co w dziele Benozza szczególnie zwróciło twoją uwagę.

Ćwiczenie 3.1

Oceń, czy obraz włoskiego artysty jest wierny przekazowi biblijnemu.

Ćwiczenie 3.2

Opisz postać i zachowanie Salome.

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z treścią namalowanego w 1906 roku obrazu [Franza von Stucka Salome](#). Wyjaśnij, co zmieniło się w przedstawieniu tytułowej bohaterki.

Salome

Źródło: a. nn., Franz von Stuck, licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 3

Stwórz na nowo i napisz historię z *Ewangelii wg św. Marka*, inspirując się wizerunkiem córki Herodiady z obrazu Franza von Stucka.

***Salome* Jana Kasprowicza**

Salome (1899) to utwór wchodzący w skład *Hymnów* Jana Kasprówicza. Poeta inspirował się biblijnym wątkiem męczeńskiej śmierci Jana Chrzciciela także w poemacie *Chrystus* (1890) oraz w dramacie *Uczta Herodiady* (1905).

Motyw Salome w literaturze światowej był też tematem cyklu jego wykładów wygłaszanych na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie.

((Jan Kasprówicz

Salome (fragmenty)

O przyjdź!

O boski przyjdź proroku!

Salome ciebie woła z płomieniami w oku!

Na tę słoneczną miłości polanę,
pomiędzy żądz rozkwitłe czarodziejskie zioła
Salome cię woła!

O przyjdź!...

Salome, kłęby włosów rozwiawszy miedziane,
niby wieków pożaru krwawiące się łuny,
w złocistej harfy uderzyła struny
i śpiewa...

O przyjdź!...

O przyjdź, proroku blady!

Ogień żywy obleje twe liliowe skronie,
Ogień żywy na **licu** przygasłym zapłonie
od mych gorących warg!

[...]

W królewskiej komnacie
kazałam służebnicom rozesłać kobierce,
utkane z miękkiej wełny owiec z **Galaadu**;
majestat ciężkich kotar otula me łożę,
moje łabędzie puchy!...

Ach! jak się trwożę!

[...]

Kazałam się namaścić maściami wonnemi,
a uśmiech ubezwładniał me rozwarte usta

w przeczuciu nieznanej pieszczoty,
gdy Jezabel, ta płocha, ta dziewczyna pusta,
namaszczająca me łono
i mleczną szyję mą,
szeptała mi do duszy, żem ja winne grono,
najwyborniejsze z gron!

[...]

Ach! przyjdź!...

Na oceany
niewyczerpanych żądz
rzuć swoich żagli płótna
i płyn!...

Ach! przyjdź!...

[...]

Jak twe źrenice, choć umarłe, płoną!
O ty kochanku mój!
O mój jedyny kochanku!
Rozpalę w [alabastrach](#) kosztowne oleje,
otoczę światłościami jedwabniste łoże,
z nocy dzień biały stworzę!
Niech tych światłości zdroj
oblewa naszą miłość, by lśniła jak zorze
konającego dnia!...

[...]

[...] O słodki, o wybrany, o jeden jedyny,
o na złocistej położony misie
w czerwieni krwi najdroższej, krwi najkosztowniejszej!
Któż mnie, kochanku,
o srebrnym budzi poranku,
że mogę twoje blade rozcałować lice,
że mogę wyczesywać z włosów krew zakrzepłą?!
Że mogę tą źrenicą, z rozkoszy ośleplą,

spoglądać w twoje źrenice –
jak twoje źrenice, choć umarłe, płoną!
Że mogę twoje powieki rozwierać palcami,
tą ręką, którą krew twoja przekosztowna plami,
i patrzeć w twoje źrenice –
jak twoje źrenice, choć umarłe, płoną!
Jak one płoną ogromnie!
O moje wy służebne! przyjaciółki moje!
Na oścież otwierajcie pałacu **podwoje**!
Rozsuńcie nad posłaniem **oponę** czerwoną!
Kochanek zbliża się do mnie!
Uderzcie w **lutnie** i harfy!
Zatańczcie! niech radosny korowód się złoży!
Przy mnie kochanek mój!
Przy mnie jest prorok boży!
W tym wirze,
w którym ach! wszystek świat wiruje ze mną,
krew cieknie z misy, cieknie strugą ciemną!
[...]

A ty, o królu Herodzie,
życia i śmierci barbarzyński królu:
w taniec przed tobą pójdzie wstyd dziewiczy,
tylko mi pozwól wziąć
głowę bożego proroka!...
A wy, służebne! przyjaciółki moje!
Słuchajcie dźwięków mej harfy!
Zedrzyjcie ze mnie te szarfy!
niech padnie ta droga powłoka,
niech barbarzyński król życia i śmierci
moim się ciałem upije!
Niech go powali ten taniec
zapamiętałych żywiołów!
Niech wie, że chciam z popiołów

i popiołami żyję,
przy mnie jest prorok boży,
przy mnie kochanek mój!
[...]

Miso wybrana! o miso ty złota!
wieczysta struno mej harfy!...
Ach przyjdź, proroku, przyjdź!...
[...]

Źródło: Jan Kasprovicz, *Salome (fragmenty)*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, Wrocław 1973, s. 167–168.

Ćwiczenie 5.1

Opisz sytuację, w której znajduje się bohaterka tekstu.

Ćwiczenie 5.2

Określ, co niezwykłego dostrzegasz w zachowaniu Salome.

Ćwiczenie 5.3

Opisz wygląd Salome i Jana Chrzciciela.

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, na czym polega i jak została wyrażona tęsknota w wierszu.

Ćwiczenie 7

Przeanalizuj wszystkie epitety w tekście. Oceń ich poetyckie znaczenie i funkcjonalność w mówieniu o miłości.

Ćwiczenie 8

Udowodnij, że poetycki obraz w cytowanym fragmencie wiersza łączy się z secesyjnym obrazowaniem.

„O przyjdź!
O boski przyjdź proroku!
Salome ciebie woła z płomieniami w oku!
Na tę słoneczną miłości polanę,
pomiędzy żądz rozkwitłe czarodziejskie zioła
Salome cię woła!
O przyjdź!...
Salome, kłęby włosów rozwiawszy miedziane,
niby wieków pożaru krwawiące się łuny,
w złocistej harfy uderzyła struny
i śpiewa...
O przyjdź!...
O przyjdź, proroku blady!
Ogień żywy obleje twe liliowe skronie,
Ogień żywy na **licu** przygaśłym zapłonie
od mych gorących warg!”

Źródło: Jan Kasprowicz, *Salome (fragmenty)*, [w:] tegoż, *Wybór poezji*, Wrocław 1973, s. 167–168.

Ćwiczenie 9

Przyporządkuj określenia do właściwej postaci.

SALOME

mleczna szyja

płomienie w oku

miedziane włosy

JAN CHRZCICIEL

krew we włosach

umarłe źrenice

gorące wargi

liliowe skronie

blada twarz

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 10.1

Nazwij i scharakteryzuj emocje, jakie rządzą córką Herodiady.

Ćwiczenie 10.2

Wyjaśnij, w jakich relacjach Salome pozostaje z Janem Chrzcicielem. Dlaczego?

Ćwiczenie 10.3

Porównaj utwór Jana Kasprowicza z tekstem biblijnym. Jaką ewolucję literacką przeszła pasierbica Heroda Antypasa?

Polecenie 4.1

Nazwij emocje, jakie wywołuje w tobie ten utwór.

Ćwiczenie 10.4

Scharakteryzuj wiersz pod względem zastosowanych środków stylistycznych. Nazwij je, określ, jaką pełnią funkcję i podaj przykłady.

I wiem, że dłonie krew mi Twoja splami

Kazimiera Zawistowska

Źródło: Julo, domena publiczna.

Kazimiera Zawistowska

1870 – 1902

– poetka młodopolska. Zajmowała się tłumaczeniem wierszy francuskich i belgijskich symbolistów, między innymi [Charles'a Baudelaire'a](#) czy [Maurice'a Maeterlincka](#). Publikowała, bez większego uznania, w czasopismach literackich. Tematem jej wierszy bardzo często była nieszczęśliwa miłość. To dramatyczne uczucie stało się prawdopodobnie przyczyną samobójczej śmierci poetki. Zawistowska podobno strzeliła sobie prosto w serce.

((Kazimiera Zawistowska

Herodiada

Czy wiesz co rozkosz? Czy Cię nie poruszy
Szept bladych kwiatów w takie noce parne?
Pójdź!.. ja Ci włosy me rozplotę czarne,
Wężem pożądań wejdę do Twojej duszy!

Płomiennym szeptem odemknę Twoe uszy,
Podam Ci usta drżące i ofiarne,
I ust Tych ogniem ciało Twoe ogarnę
Aż pieścizot moich fala Cię ogłuszy!...

Pójdź!... ja rozkoszą [śmieję](#) Tobie [Jehowę](#)...
Zapomnisz, twarzą padłszy na me łono,

Pijąc źrenice me błyskawicowe...

Lecz pójdź!... bo czasem w oczach mi czerwono,
I z piekielnymi zmagam się widmami,
I wiem, że dłonie krew mi Twoja splami.

Źródło: Kazimiera Zawistowska, *Herodiada*, [w:] *W kręgu Salome i Astarte. Młodopolskie wiersze miłosne*, oprac. Ireneusz Sikora, Wrocław 1993, s. 51.

Ciekawostka

Mimo że wiersz nosi tytuł *Herodiada*, dotyczy Salome. Twórcy przełomu XIX i XX wieku używali niekiedy tych imion wymiennie.

Ćwiczenie 11.1

Scharakteryzuj podmiot liryczny w wierszu Kazimiery Zawistowskiej.

Ćwiczenie 11.2

Określ, do kogo podmiot liryczny się zwraca. Zacytuj odpowiednie fragmenty tekstu.

Ćwiczenie 12.1

Wypisz z tekstu odpowiednie epitety określające cechy wyglądu bohaterki.

włosy
usta i
żrenice

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 12.2

Czy wygląd zewnętrzny Salome koresponduje z jej osobowością? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 12.3

Wyjaśnij, co kieruje postępowaniem kobiety ukazanej w wierszu.

Polecenie 5.1

Zinterpretuj metafory:

- wąż pożądań;
- płomienny szept;
- ogień ust;
- piekielne widma.

Wyjaśnij, jaką pełnią funkcję w wierszu.

Ułóż krótką historyjkę o dowolnym, codziennym zdarzeniu i zastosuj w niej te metafory. Pamiętaj o funkcjonalności tego zabiegu redakcyjnego.

Ćwiczenie 12.4

Określ, jaki typ obrazowania dominuje w wierszu.

Ćwiczenie 12.5

Wyjaśnij, czy dostrzegasz coś wyjątkowego lub nowego w takim ujęciu uczucia między kobietą a mężczyzną. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 12.6

Udowodnij, że wiersz Kazimiery Zawistowskiej jest monologiem silnie nacechowanym emocjonalnie.

Femme fatale

Artyści, zafascynowani demonicznym pięknem i niewysłowionym okrucieństwem Salome, kreują w swych dziełach wizerunek istoty zimnej i bezdusznej, której nie sposób się oprzeć. *Femme fatale* to również popularny temat światowego kina. Szczególnie charakterystyczne kreacje tego typu bohaterek pojawiały się w latach czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku w filmach gangsterskich i należących do gatunku *film noir*. Najsłynniejsze aktorki wcielające się w role kobiet fatalnych to m.in. [Rita Hayworth](#), [Ava Gardner](#) czy polska gwiazda o międzynarodowej sławie – [Pola Negri](#).

Kadr z filmu *Dama z Szanghaju* (1947) prezentujący Ritę Hayworth

Źródło: Columbia Pictures, domena publiczna.

Kadr z filmu *Zabójcy* (1946) z Avą Gardner i Burtem Lancasterem [czyt: bert lankaster]

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Portret Poli Negri

Źródło: Library of Congress, domena publiczna.

Dla zainteresowanych

Wyszukaj w dowolnym źródle i obejrzyj film *Salome* (1923), reż. [Charles Bryant](#).

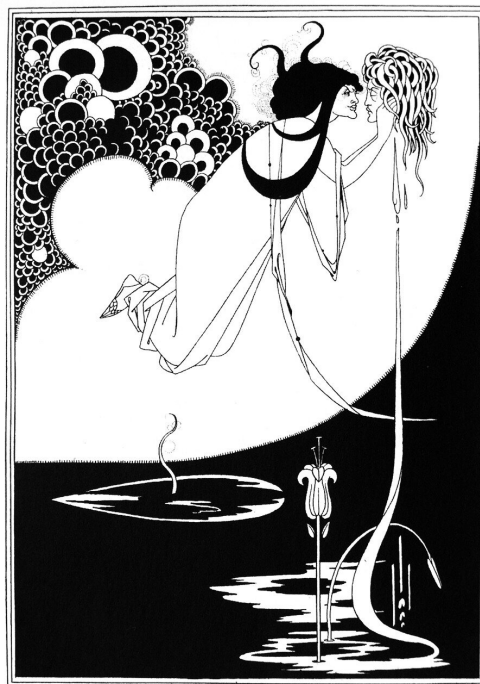
Pawia suknia

Źródło: Aubrey Beardsley, Dmitry Rozhkov, domena publiczna.

Oczy Heroda

Źródło: Aubrey Beardsley, Dmitry Rozhkov, domena publiczna.

Klimaks

Źródło: Dmitry Rozhkov, Aubrey Beardsley, domena publiczna.

Nagroda Tancerki

Źródło: Aubrey Beardsley, Dmitry Rozhkov, domena publiczna.

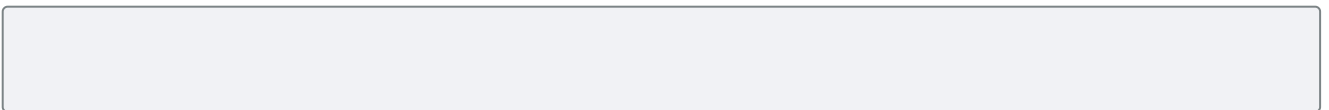
Jednym z najświetniejszych utworów reinterpretujących dzieje biblijnej księżniczki jest *Salome* Oscara Wilde'a. Irlandzki twórca napisał tę jednoaktówkę w 1891 roku po francusku. Trzy lata później została wydana wersja anglojęzyczna, wspaniale zilustrowana przez angielskiego rysownika [Aubreya Beardsleya](#).

Dramat Wilde'a szybko stał się inspiracją dla innych artystów, którzy opisywali, malowali czy filmowali dzieje pięknej córki Herodiady. Na szczególną uwagę zasługuje tu, pochodzący z 1923 roku, niemy film w reżyserii Charlesa Bryanta z [Allą Nazimową](#) w roli głównej. Pełen wyrafinowanych kostiumów i oryginalnej scenografii, należy do prekursorskich filmów amerykańskiego kina artystycznego.

Postać Salome, w jej Beardsleyowskim ujęciu, przedostała się również do kultury popularnej, czego dowodem jest chociażby teledysk do piosenki *Stand Inside Your Love* amerykańskiego zespołu Smashing Pumpkins.

Polecenie 6

Obejrzyj film Charlesa Bryanta zatytułowany *Salome*.

Polecenie 7

Opisz wrażenia, jakie wywarł na tobie film.

Polecenie 8

Zastanów się i napisz, czy jest to film nowatorski. Zwróć uwagę na czas jego powstania.

Ćwiczenie 13

Bryant przedstawił w wersji filmowej jednoaktówkę Oskara Wilde'a. Wyjaśnij, w jaki sposób irlandzki pisarz zmodyfikował przekaz biblijny dotyczący męczeńskiej śmierci Jana Chrzciciela.

Ćwiczenie 14

Porównaj ujęcie dotyczące męczeńskiej śmierci Jana Chrzciciela z poznanymi wcześniej poetyckimi interpretacjami Jana Kasprowicza i Kazimiery Zawistowskiej. Omów podobieństwa i różnice.

Ćwiczenie 15

Określ, do którego fragmentu *Salome* Oscara Wilde'a nawiązuje każda z ilustracji Aubreya Berdsleya.

Ćwiczenie 16

Omów sposób ukazania każdej z postaci na ilustracjach Aubreya Berdsleya. Zwróć szczególną uwagę na tytułową bohaterkę.

Ćwiczenie 17

Wypisz elementy, które powtarzają się w pracach Aubreya Berdsleya, a następnie wyjaśnij ich symbolikę.

Zadaniowo

Polecenie 9.1

Przygotuj ustną wypowiedź, w której przedstawisz ewolucję motywu Salome (od opowieści biblijnej po teksty kultury XX wieku).

Ćwiczenie 18.1

Wyjaśnij, dlaczego motyw Salome uległ przemianie. Co szczególnie fascynowało artystów w postaci córki Herodiady?

Ćwiczenie 19

Na podstawie poznanych na lekcji tekstów kultury wymień cechy kobiety fatalnej.

Polecenie 10

Wymień inne postacie (literackie, filmowe, historyczne itp.), które można określić mianem *femmes fatales*.

Polecenie 11

Napisz esej na temat: Salome – *femme fatale* w twórczości przełomu XIX i XX wieku. W pracy odwołaj się do:

- wybranej lektury obowiązkowej;
- wiersza *Salome* Jana Kasprowicza;
- wybranych kontekstów.

Twoja praca powinna liczyć co najmniej 500 wyrazów.